

Strazburg, 24 Kasım 2011

**AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ
(CCPE)**

CCPE'nin

Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişkilere İlişkin

6 Sayılı Görüş'ü

CCPE'nin 6. Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir

(Strazburg, 24-25 Kasım 2011)

I. Giriş

1. Avrupa Savcılar Danışma Konseyi (CCPE), savcılık hizmetlerinin işleyişi konusunda görüş bildirmek ve Bakanlar Komitesince üye devletlere yönelik olarak hazırlanan, ceza adaleti sisteminde savcılığın rolüne ilişkin Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı'nın etkin bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek amacıyla 2005'te Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kurulmuştur.

2. Bakanlar Komitesi, 2011 yılında CCPE'ye¹, Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere yönelik olarak Avrupa Cezaevi Kuralları konusunda hazırlamış olduğu Rec(2006)2 No.lu Tavsiye Kararı ışığında, savcılar ile cezaevi idaresi arasındaki ilişkilerle ilgili hususları incelemesi için talimat vermiştir.

3. CCPE, üye devletlerce ankete verilen 25 yanıtı esas alarak bu Görüş'ü hazırlamıştır². Bu yanıtlardan, savcılar ile cezaevi idaresi arasındaki ilişkilerin amaç, içerik ve yapı bakımından büyük farklılıklar gösterdiği ve bunun hiçbir etkileşimin olmadığı durumdan, kimi zaman

¹ 1099. Bakan Yardımcıları Toplantısı (23 Kasım 2010).

² Bkz. bu Görüş'ün Ek'i ve üye devletlerin CCPE'nin web sitesinde aynı konuyla ilgili ankete verdiği yanıtlar: www.coe.int/ccpe.

savcılık tarafından kontrol edilen oldukça ayrıntılı ve sistemli bir etkileşime kadar gittiği açıkça görülmektedir. Hukuk tarihi, ulusal kültür ve çeşitli adalet kurumları içindeki gelişmeler mevcut çeşitliliği açıklamaktadır.

Görüş'ün Kapsamı

4. Bu Görüş'ün tüm hükümleri, savcıların cezaevi konularında özel bir role sahip olduğu devletleri ilgilendirir. Savcıların bu tür yetkilerinin olmadığı devletlerde ise, bir başka merci özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin haklarını her zaman koruyabilmelidir.

5. Bu Görüş, Rec(2006)2 No.lu Tavsiye Kararı'nda da tanımlandığı üzere, savcılar ile “bir yargı mercii tarafından gözaltında tutulan ya da mahkûmiyet sonucunda hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerden” sorumlu olan kurumlar arasındaki ilişkilerle ilgilidir.

Görüş'ün Amacı

6. Tutukluların kapalı bir yerde hapsedilmesi, bu kişilerin en temel insan haklarının ihlal edilmesi riskini her zaman beraberinde getirecektir.

7. CCPE, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere karşı görevlerini yerine getiren savcılara ilişkin kılavuz ilkeler belirlemeyi amaçlamaktadır. Şöyle ki:

- Tutukluluk koşullarının denetlenmesi, hukuka ve insan haklarına saygı gösterilmesinin sağlanması ve mahkûmların iyileştirilmesi ve mümkün olan en iyi koşullarda toplumla yeniden bütünleşmelerinin teşvik edilmesini içeren faaliyet alanlarını belirlemek;
- Bu konuda ulusal mevzuat tarafından kendilerine verilen rolü etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için, savcılık üyeleri de dâhil olmak üzere ilgili tüm makamların tutukluların koşulları hakkında farkındalıklarını artırmak;
- Rec(2006)2 No.lu Tavsiye Kararı'nda tanımlanan temel ilkelere ve bazı somut önlemlere dikkati çekmek ve böylece ilgili tüm makamları bu konuda bilinçlendirip bu ilke ve önlemlere uymalarını kolaylaştırmak.

Genel ilkeler

8. Hukukun üstünlüğüne dayalı her devlette, devlet tarafından özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerle ilgili olarak, iyi koordine edilmiş bir denge ve denetleme sistemi, infaz ve kontrol mekanizmaları kurulması gereklidir. Bu, hem gözaltı bağlamında hem de cezaların uygulanması bağlamında uygun izleme ve kontrol mekanizmalarının mevcut olması gerektiği anlamına gelir.

9. Bu bağlamda, tüm üye devletler, hürriyeti bağlayıcı cezaların uygulanmasını periyodik olarak ve sistemli bir şekilde izlemek ve kontrol etmek için tarafsız, objektif ve profesyonel bir merci oluşturmalıdır. Bazı üye devletlerde bu, savcılara bu görevleri en etkili şekilde yerine getirmeleri için gereken tüm yetkilerin verilmesi yoluyla gerçekleşebilir. Başka ülkelerde ise, bu görevler diğer yargı organları ya da cezaevi idaresi dışındaki bağımsız organlar tarafından yerine getirilebilir.

10. Bu nedenle, cezaların infazının yasallığı ve cezalarını çekmekte olan ve tutuklu yargılanan kişilerin hak ve temel özgürlüklere riayet edilmesi bakımından, böyle bir role sahip oldukları

durumlarda, ceza infaz kurumlarının amaç ve görevleri ile savcılıkların görev ve yetkilerine özel önem verilmelidir.

11. Savcılar, yetkili bir makam tarafından verilen bir cezayı veya gözaltı kararını uyguladığında ya da bunun uygulanmasını emrettiğinde, bireyin özgürlüğünden yoksun bırakılması meselesiyle doğrudan ilgilidirler. Bu faaliyetler çerçevesinde, savcılar hukuka uygunluk, tarafsızlık ve haksız müdahaleye karşı bağımsızlık ilkelerini her zaman rehber edinmelidirler. Görevlerini yerine getirirken cinsiyet, ırk, renk, dil, din, cinsel yönelim, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensubiyet, mülkiyet, doğum veya diğer statülere dayalı herhangi bir ayrımcılıktan kaçınmalıdırlar (ayrımcılık yasağı).

Referans belgeler

12. Tutukluluk koşullarıyla ilgili olarak CCPE, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (Mahkeme) içtihadına atıfta bulunmanın önemini altını çizmektedir. CCPE, özellikle işkence³ ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele⁴ yasağını düzenleyen AİHS'nin 3. maddesinin yanı sıra 8. maddeye (özel ve aile hayatına saygı hakkı)⁵ ve 13. maddeye (etkili hukuk yoluna başvuru hakkı)⁶ saygı gösterilmesinin önemini vurgulamaktadır.

13. CCPE, özellikle ceza adaleti sisteminde savcılığın rolüne ilişkin Rec(2000)19 sayılı Tavsiye Kararı'nı, bir üye devletin bir bireyi tutukladığında uygulayacağı kuralları (temel ilkeler, tutukluluk koşulları, sağlık, düzgün işleyiş, yönetim ve personel, teftiş ve izleme, sanıklar, mahkûmlar) sıralayan Avrupa Cezaevi Kurallarına ilişkin Rec(2006)2 sayılı Tavsiye Kararı'nı ve diğer Avrupa Konseyi belgelerini⁷ dikkate almıştır.

14. CCPE, ayrıca, Birleşmiş Milletlerin ilgili belgelerinin yanı sıra⁸ diğer bazı uluslararası hukuki belgeleri de dikkate almıştır⁹ .

---

³ Bkz. özellikle Selmouni/Fransa Davası (No: 25803/94), Aksoy/Türkiye Davası (18 Aralık 1996) ve Aydın/Türkiye Davası (25 Eylül 1997).

⁴ Bkz. özellikle Jalloh/Almanya Davası (No: 54810/00), Olszewski/Polonya Davası (13 Kasım 2003), Labita /İtalya Davası (No: 26772/95), Kanyrev/Rusya Davası (21 Haziran 2007), Orchowski/Polonya Davası (No: 17885/04) ve Nazarenko/Ukrayna Davası (29 Nisan 2000).

⁵ Bkz. özellikle Vlasov/Rusya Davası (12 Haziran 2008), Ostrovar/Moldova Davası (13 Eylül 2005) Enea/İtalya Davası (17 Eylül 2009).

⁶ Bkz. özellikle Kaya/Türkiye Davası (19 Şubat 1998) ve Melnik/Ukrayna Davası (28 Mart 2006).

⁷ Ayrıca bkz. İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, cezaevinde eğitime ilişkin R(89)12 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevine ve cezaevinde AIDS ve buna bağlı sağlık sorunları dâhil olmak üzere bulaşıcı hastalıkların kontrolünün kriminolojik yönlerine ilişkin R(93)6 sayılı Tavsiye Kararı, yaptırımların ve önlemlerin uygulanmasından sorumlu personele ilişkin R(97)12 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevinde sağlık hizmetlerinin etik ve kurumsal yönlerine ilişkin R(98)7 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusunun aşırı artmasına ilişkin R(99)22 sayılı Tavsiye Kararı, şartlı tahliyeye ilişkin Rec(2003)22 sayılı Tavsiye Kararı ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılan mahkûmlarla diğer uzun süreli mahkûmların cezaevi idareleri tarafından yönetilmesine ilişkin Rec(2003)23 sayılı Tavsiye Kararı.

⁸ Bkz. özellikle Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1966), Mahkûmlara Uygulanacak Muameleye İlişkin Standart Asgari Kurallar (1955), Savcıların Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler (1990), Özgürlüklerinden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (1990).

II. Savcılarının rolü

A. Tutuklu yargılama

15. Ceza davalarında tutuklu yargılama, kanunla öngörülen makul gerekçelere, AİHS'nin gerekliliklerine ve Mahkeme'nin ilgili içtihadına her zaman uygun olmalıdır.

16. Savcılarının cezaevi meselelerinde rollerinin olduğu devletlerde, savcılar:

- Tutukluların AİHS ve iç hukuk tarafından öngörülen haklarının (örneğin, tutukluluk nedenlerini öğrenme hakkı, tutukluluk konusunda yakınlarına haber verme hakkı, savunma hakkı, avukat tutma hakkı, vb.) soruşturma organlarıncı gözetilip gözetilmediğini denetleyebilmeli, bu tür hak ihlallerini sona erdirmek ve suçluları bu tür ihlallerden sorumlu tutmak için gerekli adımları atmalıdır;
- Özgürlükten yoksun bırakma koşulları (örneğin, tutuklama emrinin olmadığı ya da daha az müdahaleci tedbirlerin yeterli görüldüğü durumlar) yerine getirilmediğinde tutuklunun derhal serbest bırakılması için uygun adımları atmalıdır;
- Hâkim tarafından karar verilen duruşma öncesi tutuklamanın hukuka uygun olarak yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmelidir.

B. Cezaların infazı

17. Hapis cezasının infazı, bireyi temel bir haktan mahrum bırakmaya yol açar: özgürlük hakkı.

18. Bu sonuç, böyle bir role sahip oldukları yerlerde savcılar da dâhil olmak üzere yetkili merciler tarafından tedbirler alınmasını gerektirir, böylece:

- Ceza, tarafsız ve bağımsız bir yargı mercii tarafından verilen kesinleşmiş mahkûmiyet kararının ardından henüz zaman aşımına uğramamış bir süre içerisinde infaz edilir;
- Verilen cezanın niteliği ve/veya süresi verilen karara uygun olarak tam ve kesin bir şekilde belirlenmelidir;
- Cezanın gerekçeleri ve şartları mahkûmun dikkatine sunulur.

19. Hapis cezasının infazından önce, ilgili cezaevi idaresinden bağımsız bir makamın bu tür bir infazın hukuka uygunluğunu güvence altına alması çok önemlidir.

20. Cezayı infaz etmeye yetkili makamlar:

- Cezanın infazı için hem hukuki koşulların yerine getirildiğini hem de cezanın insan haysiyetiyle bağdaşacak şekilde infaz edildiğini özellikle kontrol etmeli ve

---

⁹ Bkz. özellikle 2005 yılında Uluslararası Savcılar Birliği tarafından kabul edilen Savcılarının Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görev ve Hakları Beyannamesi.

doğrulmalıdır. Aciliyet arz eden özel bazı durumlar (kaçma riski ya da güvenlik nedenleri) ortaya çıkmadıkça, mahkûmun, avukatlarının ya da cezaevi idaresinin cezanın uygulanmasıyla ilgili tüm sorularına hızlı bir şekilde yanıt vermeye özen göstermeli ve tavrını haklı gösterecek herhangi bir belge sunmalıdır;

- Cezanın infazını etkileyebilecek her talebi (örneğin af başvurusu, tahliye talebi) gecikmeksizin işleme koymalı ve yetkili makama bildirmelidir.

21. Ulusal hukuk sistemlerine bağlı olarak, savcılar, suçluların şartlı salıverilmeleri ve topluma yeniden kazandırılmaları sürecinde önemli bir rol oynayabilir.

C. Tutukluluk sistemi

22. Avrupa Cezaevi Kuralları ne savcılarının ne de tutukluluk bağlamında bir başka kontrol organının rolü ve pozisyonunu belirtmese de, böyle bir role sahip olmaları halinde savcılar, bu Kuralları hayata geçiren ulusal kanunların uygulanmasını sıkı sıkıya denetlemelidir. Yetkileri dahilinde, cezaevlerinde insan hak ve özgürlüklerinin kararlı bir şekilde uygulanabilmesi için tutukluların haklarının tam ve etkin bir şekilde korunmasını sağlamaları özellikle çok önemlidir.

23. Tutukluluk, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin haysiyetine saygı göstermeli ve toplumu korurken tutukluluğun olumsuz etkilerini sınırlandırmalıdır.

24. Savcılar, tutukevlerinde kanuni düzenlemelere uyulup uyulmadığını denetleme yetkileri olması halinde, şu yetkilere sahip olmalıdır:

- Tutukevlerini istedikleri zaman düzenli olarak denetleme,
- Cezaevi idaresinin belgelerine, dosyalarına, yazılı emirlerine ve kararlarına erişim ve bunları uhdesinde tutma,
- Özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerle başka kişiler olmaksızın ve serbestçe görüşme,
- İlgili tutukevi çalışanlarından gerekli açıklamaları isteme,
- Eğitim organları tarafından kurumsal bakım veya koruyucu eğitimle ilgili olarak verilen talimat ve kararların yanı sıra cezaevi idaresinin tutuklu yargılama veya cezayla ilgili emir ve kararlarının hukuka uygunluğunu kontrol etme,
- Tutuklulukla ilgili yürürlükteki kanuni düzenlemelere uyulmasını sağlama,
- Tutuklama emri olmadan tutuklanan bir kişinin derhal serbest bırakılması için gerekli adımları atma.

25. Tutukluluk sürecinde kanuni düzenlemelerin ihlal edilmesi durumunda, savcılar, böyle bir yetkileri varsa, ek yüklerle yol açacak olsa da yürürlükteki kanun hükümlerine sıkı bir şekilde uyulmasını talep ederek müdahale etmelidir. Savcılar, uygun hallerde sorumlu cezaevi personeli hakkında disiplin veya ceza soruşturması başlatmalıdır.

D. Cezaevlerinde işlenen suçlara müdahale (ceza ve disiplin konuları)

26. CCPE, savcılarının “hem bireyin haklarını hem de ceza adaleti sisteminin olması gereken etkinliğini göz önünde bulundurarak, yasanın ihlalinin cezai bir yaptırım gerektirdiği durumlarda toplum adına ya da kamu yararına kanunun uygulanmasını sağlayan kamu yetkilileri” olduğunu hatırlatır¹⁰. Devletler, savcılarının, özgürlükten yoksunluğun yaşandığı her yerde görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli tedbirleri almalıdır.

27. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan bireyler, belli bir bağlılık ve savunmasızlık ilişkisi içerisinde yaşamaktadır. Bu durum nedeniyle, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerde ceza hukukunun ve insan hak ve özgürlüklerine ilişkin temel kuralların çiğnenmesinin engellenmesi özellikle önem taşımaktadır.

28. Cezaevlerinde suçun önlenmesinin bir aracı olarak, bu yerlerde işlenen tüm suçlar özel bir önemle ele alınmalıdır.

29. Kamu yararı, yetkileri dâhilinde olması durumunda savcılarının, özellikle tutukevi personeli tarafından tutukluya yönelik olarak yolsuzluk, haksız baskı ya da insan hakları ihlali gibi bir suç işlendiğinde uygun bir soruşturma başlatmasını gerektirmektedir.

30. Cezaevlerindeki tüm hukuk ihlali vakalarında, üye devletler, mahkemenin kovuşturma başlatıp başlatmayacağına veya kovuşturmaya devam edip etmeyeceğine karar verebilmesi için soruşturma makamlarının soruşturmayı yürütmek, yönetmek veya denetlemek için gerekli olan tüm bilgileri edinmesini sağlamak için uygun tedbirler almalıdır.

E. Cezaevi idaresi

31. Cezaevi konularında yetkileri olduğu devletlerde savcılar:

- Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi'nin (CPT) özellikle tutukluluk koşullarına ilişkin tavsiyeleri de dâhil olmak üzere Avrupa Konseyinin belgelerini dikkate almalıdır¹¹. Bu tavsiyelere uyulmadığını tespit etmeleri halinde savcılar, konuyu yetkili makamlara iletebilirler. Başsavcı, uygun olduğu hallerde, örneğin Parlamento'ya sunduğu yıllık rapor veya benzeri bir etkinlik vesilesiyle, bu tavsiyelere uyulmasını sağlamak için uygun tedbirler önerebilir;

- Hukukun üstünlüğünü iki farklı açıdan sağlamalıdır. Bir yandan, özel durumları nedeniyle kanunda öngörülenden daha fazla zarara maruz kalmamaları için tutukluların haklarını güvence altına almalı, diğer yandan cezanın tamamen kanuna uygun olarak infazını sağlayarak toplumun korunmasını sağlamalıdır;

---

¹⁰ Bkz. Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere yönelik, ceza adaleti sisteminde savcılığın rolüne ilişkin Rec(2000)19 sayılı Tavsiye Kararı'nın 1. paragrafı.

¹¹ Rec(2006)2 sayılı Tavsiye Kararı'na göre (4. paragraf), “Kaynak yetersizliği, cezaevi koşullarının mahkûmların insan haklarını ihlal etmesi için bir gerekçe değildir.” Tavsiye Kararı'ndan türetilen politika ve uygulamalar gereği, yasadan ciddi şekilde sapma kabul edilemez. Bu tür kanun ihlalleri fark edilirse, bu Tavsiye Kararı'nın 92. ve 93. paragraflarına göre buna son vermek için (savcının teftişleri yoluyla) harekete geçilmelidir.

- tutukevlerine erişimleri olduğu, buraları düzenli olarak ziyaret edebildikleri ve uygun araçlara ve belirli bir deneyime sahip olarak derhal harekete geçebildikleri için etkili bir koruma sağlamalıdır.

III. Sonuçlar

32. Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin her birinde yürürlükte olan sistem ne olursa olsun, tutukevlerinde insan haklarının gözetilmesi, kanunlara ve AİHS'de belirtilen temel ilkelere uyulmasını sağlamakla yükümlü savcılarının ihtimamla ilgilendikleri bir husus olmalıdır.

33. CCPE, bazı üye devletlerde savcılarının, cezaların infazında ve tutuklamaların ve tutukluların cezaevlerindeki yaşam koşullarının hukuka uygunluğunun denetiminde önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Ancak, diğer devletlerde savcılarının cezaevi konularında hiç yetkileri yoktur; bu yetki, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin haklarını her zaman koruyabilecek başka mercilere tanınmıştır.

34. CCPE, tutukluluk koşullarının iyileştirilmesi ve suçluların yeniden topluma kazandırılması için ceza infaz kurumlarının yeterli maddi ve beşeri kaynaklara sahip olması gerektiğini düşünmektedir.

35. Savcılarının cezaevi konularında yetkisi olduğu üye devletlerle ilgili olarak şu sonuçlara varılmıştır:

a) Bu alanda faaliyet gösteren savcılar, sorumluluklarını layıkıyla yerine getirebilmek için gerekli finansal ve beşeri kaynaklara sahip olmalıdır;

b) İş yüküne bağlı olarak, savcılıkların, cezaevi idaresiyle olan ilişkilerini yürütmek için kurumsal yapıları dâhilinde uzman birimlere sahip olmaları tavsiye edilir;

c) Gerektiğinde, her sistem içinde savcılarının cezaevi idaresiyle ilgili faaliyetlerine ilişkin genel veya özel yaklaşımları uyumlu hale getirmeye yönelik en iyi uygulamaları ve tavsiyeleri özetleyen klavuzlar yayımlanmalıdır;

d) Üye devletler veya savcılıklar, hapishane idaresiyle birlikte çalışan savcılar için özel eğitim programları geliştirmelidir;

e) Sorumluluklarını yerine getirirken savcılar, uygun olduğu hallerde, ombudsman ya da ombudsman benzeri kurumlar, rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırma konusunda yetkili merciler ve ilgili sivil toplum örgütleri de dâhil olmak üzere sivil toplum temsilcileri ile işbirliği yapmalı ve bu işbirliğini geliştirmelidir.

36. CCPE, savcılar da dâhil olmak üzere tüm yetkili makamların, tutukluların durumunu iyileştirmek ve topluma yeniden uyumlarını kolaylaştırmak için gerekli tüm adımları atması gerektiğini düşünmektedir.

37. Üye devletler, cezaları infaz etme yetkisine sahip uygun makamların, insan onuruna tam saygı gösterilerek ve tutuklu kişilerin haklarının ve koşullarının gözetilmesini sağlayarak cezanın uygulanmasıyla ilgili tüm hukuki koşulları yerine getirmesini sağlamalıdır.

38. Üye devletler, tutukluluk sırasında kanun hükümlerinin ihlaliyle ilgili bir suç işlenmesi halinde uygun bir soruşturma yapılmasını sağlamalıdır.

EK

Cezaevi konularıyla ilgili olarak farklı hukuk sistemlerinin ve değişik savcılık yetkilerinin tanımlanması (ankete verilen yanıtların analizi)

1. İlgili ankete yanıt veren 25 üye devletin neredeyse yarısında, ceza infaz kurumlarının denetimi savcılığın görevleri dâhilindedir. Buna karşılık aynı zamanda, birçok devlette savcılar, özgürlüklerinden alıkonularak tutuldukları yerlerde kişilerin haklarını korumada yalnızca sınırlı yetkilere sahiptir.

2. Savcıların bu alandaki yetkileri bir devletten diğerine önemli ölçüde farklılık göstermektedir; ceza infaz kurumlarına yönelik çok sıkı bir denetimden, özgürlükten yoksun bırakma ya da tutukluluk konusunda hiçbir denetimin olmadığı duruma kadar gitmektedir. Bunu dikkate alarak, üye devletler üç ana gruba ayrılabilir: 1) savcılığın ceza infaz kurumlarını denetlediği devletler; 2) savcıların kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı ya da geçici olarak tutulduğu yerleri denetleme yetkisinin sınırlı olduğu devletler; 3) savcılığın yukarıda belirtilen alanda hiçbir yetkisinin olmadığı devletler.

3. Ceza infaz kurumları, tutukevleri, nezarethaneler ve kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı diğer yerlerin yönetimleri ile cezaları ve cebri tedbirleri icra eden diğer organlar tarafından kanunların uygulanıp uygulanmadığını denetleme konusunda savcıların tam yetkiye sahip olduğu devletlerde savcılar, tutukluların, gözaltına alınanların, mahkûmların ve cebri tedbirlere tabi tutulan kişilerin hak ve yükümlülüklerini de gözetirler.

4. Bazı devletlerde, özgürlüklerinden yoksun kılınarak cezasını çeken veya süreli bir şekilde gözaltına alınan kişilere yönelik kanun ihlallerini zamanında tespit edip sona erdirmeye konusunda savcılar oldukça geniş yetkilere sahiptir: Ceza infaz kurumlarını bağımsız bir şekilde denetleyebilirler; tutukluların, gözaltına alınanların, mahkûmların ve cebri tedbirlere tabi tutulan kişilerin haklarına saygı duyulmasını sağlayacak koşulları oluşturmaları için ilgili idarelerden talepte bulunabilirler; ceza infaz kurumları idarelerinin talimat, düzenleme ve kararlarının iç hukuka uygunluğunu denetleyebilirler.

5. Bazı üye devletlerin mevzuatı, savcıların ceza infaz kurumlarını düzenli olarak denetlemesini gerektirir. Bu denetimlerin sıklığı bir ülkeden diğerine ve günlük ziyaretlerden üç ayda bir yapılan ziyaretlere kadar farklılık göstermektedir. Bazı devletler denetim sayısını düzenlememekte ve bu ülkeler yalnızca savcılara teftiş yapma önerisinde bulunmakla yetinmektedir. Böyle bir denetim, tespit edilen ihlallere ilişkin bir rapor, kısa bir resmi rapor (açıklama) ya da yasal işlem talebi ile sonuçlanabilir ve bunlar, denetlenen kurumun müdürüne ve gerekirse ilgili yetkili organa gönderilir.

6. Birçok ülkede hukuka uygunluğu sağlamak için temel çözüm, savcıya, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı ya da geçici olarak tutulduğu yerleri istediği zaman ziyaret etme hakkı tanımaktır. Bu ziyaretler sırasında savcılar, belgeleri yakından inceleme,

kişilerin tutukluluk koşullarını denetleme ve mahkûmlarla özgürce ve gizli olarak iletişim kurma fırsatına sahip olacaktır.

7. Birçok devlette, tutukluluk koşullarının denetim sıklığı kanunla belirlenmekte ve bu sıklık farklı Devletlerde haftalık denetimden yılda dört kez yapılan planlı ziyaretlere kadar değişmektedir. Diğer devletlerde, savcıların mahkûmlarla düzenli olarak bire bir görüşmeler yapma görevi vardır. Aynı şekilde, birçok devlette mahkûmların ya da tutukluların tutukluluk koşullarına ilişkin şikâyetleri, ilgili ceza infaz kurumunun geçici olarak denetiminin yapılması için bir neden olarak görülmektedir. Üçüncü grup devletlerde ise, görüşmeler mahkûmların bir iddiası veya beyanı üzerine yapılmaktadır. Mahkûmların savcılara yaptıkları başvuruların konusu, tutuklu olarak haklarının ihlal edildiğine dair iddialar olabileceği gibi, talepler örneğin hükümlülerin güvenliklerinin sağlanması amacıyla başka bir cezaevine nakledilmeleri gibi başka bir nitelikte de olabilir.

8. Ceza infaz kurumlarının denetimi konusunda savcılara sınırlı yetkilerin tanındığı devletlerde, yine de mahkûmlar savcılarla işbirliği yapma olanağına sahiptir. Bu tür devletlerde, genellikle mahkûm veya gözaltındaki kişi işbirliği talebinde bulunur; kendilerine yönelik zalimane muamele veya diğer insan hakları ihlallerine ilişkin iddialarını savcıya bildirirler. Kural olarak, bu tür görüşmelerle ilgili yasal düzenlemelerin olmaması, gerektiğinde savcının gerektiğinde mahkûmla gizlilik içinde iletişim kurma hakkını ortadan kaldırmaz.

9. Savcılığın kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı veya geçici olarak tutulduğu yerleri denetleme yetkisine sahip olduğu devletlerin neredeyse tamamında, herhangi bir insan hakkı ihlalini tespit etmeleri halinde savcılar, yetkililerden açıklama talep edebilir, idarenin kanun dışı emir ve kararlarının uygulanmasını askıya alabilir ve tutuklulara yasalara aykırı olarak uygulanan yaptırımları iptal edebilir. Savcılığa geniş yetkilerin tanındığı birçok Devlette, savcılar, yasal bir neden olmaksızın ceza infaz kurumlarında tutulan veya kanunlara aykırı olarak tutuklanan veya tutuklu yargılanan kişileri derhal serbest bırakma hakkına sahiptir.

10. Bir cezanın infazı ya da tutuklu yargılama sırasında insan haklarının ihlal edilmesi, savcının buna son vermek üzere müdahale etmesini haklı kılan bir nedendir. Cezaevi idaresinin tutumlarına karşı savcıların müdahalesinin etkinliği ve niteliği bir Üye Devlettten diğerine farklılık gösterebilir. Birçok Devlette, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı ya da gözaltında tutulduğu yerlerde insan haklarının ihlali, savcılara, sonuçlarına göre, suçlu memurları disiplin sorumluluğuna, idari veya cezai sorumluluğa mahkûm etmeye yönelik bağımsız bir soruşturma yapma yetkisi vermektedir. Şu da belirtilmelidir ki, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı veya gözaltında tutulduğu yerler üzerinde savcılarının geniş bir denetim yetkisine sahip olmadığı devletlerde de savcılara ceza infaz kurumlarındaki insan hakları ihlallerine tepki verme olanağı tanınmış olması dikkat çekicidir.

11. Üye Devletlerin çoğunda, savcılarının bağımsız olarak suçlu memurları disiplin sorumluluğuna sevk etme yetkileri bulunmamaktadır. Soruşturma sırasında herhangi bir disiplin ihlali emareleri tespit etmeleri halinde savcılar, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı veya gözaltında tutulduğu yerlerdeki görevlilere uygun bir ceza vermeye yetkili olan ilgili devlet organına başvurabilirler. Sadece bazı devletlerde savcılarının disiplin suçları işleyenleri mahkemeye çıkarma hakkı vardır.

12. Savcılar, ceza infaz kurumunda ceza gerektiren herhangi bir eylemin belirtileri tespit edildiğinde çok daha geniş yetkilere sahiptir. Böyle bir durumda, çoğu Devlette, savcılar ceza kovuşturması başlatma ve bağımsız soruşturma yürütme hakkına sahiptir. Ani ölüm vakalarında, bir mahkûma ya da bir mahkûm tarafından başka bir mahkûma veya cezaevi personeline karşı herhangi bir suç işlenmesi durumunda savcıların müdahale etmesi gerekir. Çoğu Devletin mevzuatı, savcılara bağımsız bir soruşturma yürütme ya da denetim hakları saklı kalmak kaydıyla ceza kovuşturmasını soruşturma organlarına devretme hakkı tanımaktadır.

13. Bazı ülkelerde, kurum idaresi tarafından mahkûmlara ya da gözaltında tutulan kişilere yönelik olarak işlenen herhangi bir insan hakkı ihlalinin tespit edilmesi halinde, savcılar hukuk davaları çerçevesinde dava açma ve zararın tazminini isteme hakkına sahiptir.

14. Savcılığa ceza infaz kurumlarını denetleme hakkının tanındığı Devletlerde, savcılar, tutukluluk koşullarının uluslararası hukuk standartlarına ve Avrupa Konseyinin tavsiyelerine uygunluğunun kontrol edilmesinde önemli bir rol oynarlar.

15. Bazı devletlerde, savcılar ek yetkilere sahiptir: Örneğin, hapis cezasının hesaplanmasına ilişkin bir karar alır; mahkûmun nakliyle ilgili görüşmelere katılır; güvenliği sağlamak için mahkûmun yaşam koşullarına kısıtlamalar getirir; acil durumlarda mahkûmların ceza infaz kurumlarından ayrılıp ayrılmayacağına dair karar verir; gerekirse, özgürlüğünden yoksun bırakılan veya gözaltında tutulan kişileri muayene etmesi için ilgili uzmanlık alanlarından doktorları davet eder. Savcılara ceza infaz kurumlarının denetimi konusunda sınırlı yetkilerin tanındığı bazı devletlerde, savcılar, tecrit düzeyi dâhil olmak üzere gözaltına alınan kişilere yönelik muamele koşullarını belirlemek, temasları ve iletişim araçlarının kullanımını sınırlamak için sorunları inceleme hakkına sahiptir.

16. Bazı devletlerde, savcıların ceza infaz kurumlarını denetleme yetkileri yalnızca tutukluların ve gözaltına alınan kişilerin tutulduğu yerleri kapsamaktadır. Böyle bir durumda savcılar, tutuklu yargılamanın hukuka uygunluğunu doğrulayan belgeleri kontrol etme, yukarıda belirtilen kurumları istedikleri zaman ziyaret etme, gözaltında tutulan kişilerle serbestçe iletişim kurma yetkisine sahiptir. Ayrıca, bazı devletlerde savcılar, tutuklama ve gözaltına alma ile ilgili kararlar alma ve tutuklu yargılama sırasında suç örgütlerindeki rolleri nedeniyle risk altında bulunan kişilere özel tedbirlerin uygulanmasının uygun olup olmadığı konusundaki karar alma sürecine katılma hakkına sahiptir.

17. Çoğu Devlette savcılar, kişilerin tutukluluğunun hukuka uygunluğunu kontrol ederken diğer devlet organlarından bağımsız olarak hareket eder. Ancak, neredeyse tüm üye devletlerde savcılık birleşik bir merkezi sistemdir ve yetkilerini yerine getiren savcılar başsavcıya bağlıdır.

18. Bazı savcılıklar affa ilgili karar alma sürecine katılmaktadır. Çoğu zaman bu prosedür yürütülürken, savcılar mahkûmlar için affın uygunluğu konusunda görüş bildirirler. Bazı devletlerde savcılar, ayrıca, genel af ve af kararlarının uygulanmasının hukuka uygunluğunu denetleme yetkisine sahiptir.

19. Savcılıkların mahkûmların cezaevlerinden şartlı tahliyesine ilişkin karar alma faaliyetlerine büyük önem atfedilmektedir. Bu gibi durumlarda, kural olarak savcının işlevi, sadece şartlı tahliye talebinde(önerge) bulunmakla ve ilgili kişinin şartlı tahliye imkânından

yararlanabileceği beyanını mahkemeye sunmak üzere hazırlamakla sınırlı değildir. Bazı devletlerde savcılar, şartlı tahliyeyle ilgili olarak özel bir komisyonun oturumlarına ve mahkemedeki duruşmalara katılabileceği gibi şartlı tahliyenin hukuka uygunluğunu da kontrol edebilir.

20. Birçok üye devletin savcılığı, mahkemelerin cezaların infazına ilişkin kararlarına (mahkûmiyet kararları) itiraz etme hakkına sahiptir. Bu tür davaların incelenmesi sırasında savcıların, mahkemeye belge ibraz ederek, önerge vererek vb. biçimlerde duruşmalara katılma hakları vardır.

21. Bazı devletlerde savcılık, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerde insan haklarına saygı gösterilip gösterilmediğini izleyen ve denetleyen kamu kuruluşlarıyla temas halindedir. Bazı ülkelerdeki kanunlar, savcılık temsilcileri ile ombudsman arasındaki işbirliğini (insan hakları konusunda) düzenlemektedir. Çoğu Devlette bu işbirliğinin iki boyutu vardır: birincisi, ombudsmanın raporlarında yer alan ve savcılar tarafından yapılan denetimlere esas teşkil edebilecek bilgiler; ikincisi ise, savcıların kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerdeki insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmaya yönelik olan ve ombudsmana sunduğu çalışmalarının sonuçları.

Bu çeviri, HSK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılmış gayri resmi çeviridir.